

Jaargang 13 - nummer 1 - januari 2025

Gezamenlijke
uitgave KNNV

en IVN in Noord
West Overijssel

ivn natuur
educatie

KNNV

vereniging
voor veldbiologie

AGENDA KNNV en IVN

De werkgroep avonden beginnen om 19.30u en de lezingen om 20.00u.

Voor meer informatie zie rubriek Excursies en Lezingen.

Januari

- 15 Lezing: broedvogels en wintergasten van de Engbertsdijksvenen
- 18 Nieuwjaarsbijeenkomst KNNV en IVN

Februari

- 15 Gidsenoverleg IVN
- 19 Algemene Ledenvergadering KNNV

Maart

- 10 Algemene Ledenvergadering IVN
- 19 Lezing: wat weten we van de wulp, de reus onder de weidevogels?

COLOFON

“Koppel”, jaargang 13, nummer 1, eerste kwartaal 2025

Natuurtijdschrift “Koppel” is een gezamenlijke uitgave van de KNNV en het IVN.

Redactie: Robert Rubertus, Rolf Kranenburg, Emile de Leeuw

Vormgever: René Manger

Drukwerk: drukkerij Bijzonderdruk te Steenwijk

Belangrijke informatie voor het aanleveren van kopij:

- graag op A4 formaat, via de mail en als platte tekst (zonder opmaak).

- geen pdf bestand, foto's in een apart bestand en met een formaat van minimaal 1.5 MB

Het volgende nummer verschijnt per 1 april 2025

Kopij hiervoor graag vóór 1 maart 2025.

Redactieadres: E-mail redactiekoppel@gmail.com

Bij de voorplaat

Op de voorpagina deze keer wederom een foto van een uil, gemaakt door Philip Friskorn: de bosuil. U kijkt recht in de donkere, geheel zwarte ogen van deze bosuil, de grijze vorm. Zoals in het boeiende artikel van Philip te lezen is, komt in Nederland ook de roodbruine vorm voor, al is die minder algemeen dan de grijze. Rond de ogen is de hartvormige waaier van veren te zien. Bosuilen zijn moeilijk te spotten: je loopt zo voorbij aan een bosuil die verstopt zit in een boomholte. Meer interessante verhalen vindt u in het artikel verderop in dit nummer, de vijfde in de serie over uilen in Nederland.

INHOUD

2 Agenda KNNV en IVN	15 Waterslamanders 2 - de Kamsalamander
2 Colofon	18 Cursus wilde planten voor beginners
3 Bij de voorplaat	19 Hoe kom je in het Opleidingsteam van een Natuurgidsen Opleiding terecht?
4 Van de redactie	21 De bosuil, een mysterieuze nachtzager
4 Uit de besturen	24 Bombyx de la ronce
5 Contributie 2025 KNNV afd. De Noordwesthoek	27 2025 Bioblitz soortenjaar Steenwijkerland
6 Het Aziatisch lieveheersbeestje	28 Excursies en lezingen
9 Excursieverslagen	30 Besturen KNNV en IVN
12 Het gevecht om 'een potje met vet'	31 Werkgroepen KNNV en IVN

IVN-KNNV

In deze Koppel veel verenigingsnieuws, naast de inhoudelijke artikelen. In de gemeente Steenwijkerland is de biodiversiteit hoog door de grote variatie aan habitats. Dit zal ongetwijfeld leiden tot een succesvolle Bioblitz in 2025, waartoe in dit nummer een oproep wordt gedaan. De serie over uilen in Nederland wordt aan-

gevuld met de bosuil. Verder lezenswaardige artikelen over een kleine exoot, namelijk het Aziatisch lieveheersbeestje, spreeuwen, de kamsalamander en veelvraat (niet het zoogdier, maar de nachtvlinder).

De redactie wenst allen een heel voorspoedig 2025!

Uit de besturen

KNNV bestuur

Het bestuur van de afdeling is bij elkaar geweest en heeft kennisgemaakt met Aafje Maris, voorzitter van de IVN afd. Noordwest – Overijssel. Onderwerp was onder andere de samenwerkingsovereenkomst, die door beide partijen is getekend.

Dit jaar organiseert de Noordwesthoek de nieuwjaarsbijeenkomst op zaterdag 18 januari 2025 in Fredeshiem met een wandeling over het Eeserheideveld en na afloop koffie/thee met een borrel en hapje.

De jaarvergadering ALV van de Noordwesthoek vindt plaats op 19 februari 2025 in de Zuidwester.

Verder zal de enquête worden verspreid onder de leden over de wenselijkheid van de Koppel digitaal en/of in de huidige vorm.

Het seizoen zit er weer bijna op. Tot nu toe is er geen aanmelding van nieuwe leden voor het bestuur. Het afgelopen jaar is voorbij gevlogen. Als waarnemend voorzitter ben ik tot de conclusie gekomen, dat ik weinig voor de afdeling heb kunnen betekenen. Helaas door drukte, tijdgebrek en persoonlijke omstandig-

heden heb ik het besluit genomen om te stoppen als waarnemend voorzitter en lid van het bestuur met ingang van het volgende seizoen.

Namens het KNNV bestuur,
Ronald van Vlijmen, Interim-voorzitter KNNV De Noordwesthoek

IVN bestuur

Dit najaar heeft het IVN-NWO bestuur (in de nieuwe samenstelling met Aafje Maris als voorzitter en Harmien Starre als secretaris) zich beziggehouden met het aansturen en organiseren van uiteenlopende activiteiten.

Op 14 september was er in Theehuis Tuk een "Warm Welkom" bijeenkomst, waarbij pas afgestudeerde gidsen kennis konden maken met ervaren excursieleiders, die al langer voor IVN-NWO actief zijn. Het was een geanimeerde bijeenkomst, waarbij zowel kennis over de landelijke structuur van de IVN, tips en afspraken omtrent het organiseren van excursies als ook persoonlijke ervaringen werden uitgewisseld.

Aan de Beleefweek in het NP Weerribben Wieden (van 25 oktober tot 3 november 2024)

werd door onze IVN-vrijwilligers bijgedragen middels twee boeiende activiteiten. Op 30 oktober stonden leden van de Vogelgroep met telescopen en verrekijkers bij de drukbezochte Twitterhut. Een groot deel van de bezoekers werd verrast op een prachtige show van een visarend, die een enorme snoekbaars uit het water haalde. Op 2 november staken (IVN)vrijwilligers de handen uit de mouwen tijdens de leerzame Natuurwerkdag bij de Pingo ruïne op de Woldberg.

Voor de vogelliefhebbers was er op 28 september weer een mooie excursie naar het Lauwersmeer. Alle weertypen kwamen die dag voorbij, van hagel tot zonneschijn en vele grote en kleine vogels werden gespot, met dank aan Albert Steenbergen voor deze mooie excursie.

Zoals bekend werken IVN-NWO en KNNV De Noordwesthoek nauw met elkaar samen. De afspraken daarover zijn vernieuwd en getekend door de voorzitters van IVN en KNNV.

De vernieuwing van ons bestuur en de veelheid aan thema's en onderwerpen die op ons

afkomen in het kader van natuureducatie en duurzaamheid dwingen ons tot het maken van keuzes in de vorm van speerpunten waarop wij ons willen richten. We houden daarbij rekening met de onderwerpen, die tijdens de recente ALV's naar voren zijn gekomen, namelijk streven naar verjonging van het ledenbestand en meer naamsbekendheid. De speerpunten voor 2025 die we recent besproken hebben in een extra bestuursbijeenkomst zijn aandacht voor de biodiversiteit en samenwerken met andere groene organisaties. In dit kader past de BioBlitz, waarover elders in deze Koppel meer informatie te vinden is. Op de ALV (10-03-2025) zullen we op deze speerpunten terugkomen.

Wederom doen we in deze Koppel een oproep voor nieuwe bestuursleden, omdat er nu taken blijven liggen die wij heel graag uitgevoerd zien worden.

*Namens het IVN bestuur,
Aafje Maris. Voorzitter IVN afdeling Noordwest-Overijssel*

Contributie 2025 KNNV Afd. De Noordwesthoek

Het nieuwe verenigingsjaar breekt aan, tijd om uw financiële bijdrage te regelen.

U ontvangt géén acceptgiro!

Voor zover u geen machtiging hebt afgegeven voor automatische incasso, verzoek ik u vriendelijk de contributie voor 2025 zo spoedig mogelijk te voldoen, in elk geval vóór 24 februari 2025. Eventuele dubbelbetalingen in het geval dat u niet meer weet of u een machtiging hebt afgegeven, kunnen dan voorkomen worden.

De contributie bedraagt voor
KNNV-leden € 39,50
KNNV-huisgenootleden € 22,50
KNNV-jeugdleden (leeftijd 30 jaar of jonger) € 12,50 (nieuwe regeling sinds 2024)
NWH-leden € 22,00
NWH-huisgenootleden € 20,00
Te voldoen op rekening NL 95 INGB 00 0102 7674 ten name van KNNV Afd. De Noordwesthoek, Steenwijk.
Voor diegenen die een machtiging hebben afgegeven voor automatische incasso: deze zal plaatsvinden in de week na 24 februari 2025.

*Candida van Wirdum,
penningmeester/ledenadministratie*

Het Aziatisch lieveheersbeestje:

een ongewenste gast uit Azië

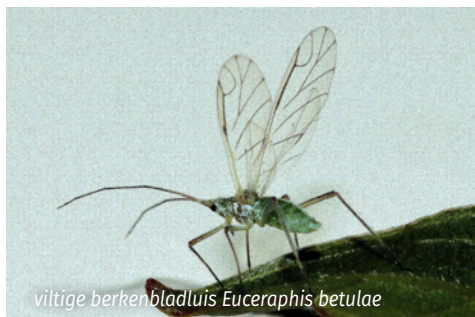
Tekst en foto's: Ben Prins

Een regen van bladluizen

Het was halverwege de maand mei van dit jaar. Het weer was na een paar winderige en natte dagen aangenaam en zonnig. Wij zaten in de schaduw van een breed uitgegroeide treurberk, met vóór ons een ronde houten tafel. Kennelijk hadden wind en regen ervoor gezorgd, dat er grote aantallen bladluizen, samen met larven van lieveheersbeestjes, naar beneden waren gevallen en op de tafel terecht waren gekomen. De meeste bladluizen waren klein, glad, groen en ongevleugeld, maar tus-

4e larvestadium van het aziatisch lieveheersbeestje en bladluis etend

viltige berkenbladluis *Euceraaphis betulae*

sen deze beestjes bevonden zich ook een paar gevleugelde exemplaren, gedeeltelijk overtrokken met een dunne, witte, pluizige waslaag: volwassen viltige berkenbladluizen (*Euceraaphis betulae*).

Kijkend naar de onderkant van de berkenbladen, bleken er honderden, zo niet duizenden bladluizen druk bezig te zijn met het leegzuigen van plantencellen. Met hun steeksnuit diep doorgedrongen beneden het bladoppervlak waren de bladluizen nu een dankbare prooi voor bladluizen jagers. Want bij een onverwachte aanval kon de zuigsnuit niet snel genoeg uit het blad worden teruggetrokken om aan de aanvalleur te kunnen ontsnappen. Voor gespecialiseerde bladluizen eters, zoals voor lieveheersbeestjes en hun larven, vormde deze berk daarom een waar luilekkerland. Ze konden moeiteloos van de ene zuigende naar de andere zuigende bladluis lopen en toebijten. Succes verzekerd!

Op de tafel was de situatie echter anders. Hier liepen de bladluizen met een "sneltrain-vaartje" in het rond, zoekend naar een vers berkenblaadje, dat er niet was. Ook de larven van het lieveheersbeestje renden over de tafel heen, waarbij ik sterk de indruk kreeg, dat ze de bladluizen zelfs op nog geen millimeter afstand konden passeren zonder ze op te merken en aan te vallen. Botsten ze stom toevallig tegen een bladluis aan, dan deinsde de bladluis snel terug, en

Aziatisch lieveheersbeestje, 3e larvestadium in gebogen houding vlak voor vervelling

Aziatisch lieveheersbeestje net uit de pop gekropen, licht van kleur en nog zonder stippen

2e (links) en 4e (rechts) larvestadium van het aziatisch lieveheersbeestje

vervolgde zijn weg in een andere richting. Het gebeurde zelden, dat een larve een bladluis op tafel overmeesterde, en als het gebeurde, dan was het volgens mij puur geluk. Kennelijk kunnen deze larven een bladluis, die niet aan een blad zuigt, zelfs op erg korte afstand, niet zien en niet ruiken.

Alhoewel de larven van het lieveheersbeestje, die op tafel rondkropen, er niet allemaal hetzelfde uitzagen, bleken ze allen tot dezelfde soort te behoren: het Aziatisch lieveheersbeestje. Te zien aan de tientallen larven op de tafel, moesten er in de kruin van de berk misschien wel duizenden larven druk bezig zijn met hun dodelijke praktijken. Terwijl wij ontspannen in de schaduw van de berk van ons koele drankje genoten, werden er op dat moment boven ons hoofd, zonder dat wij het beseften, talloze bladluizen levend verslonden in een macabere strijd om het bestaan! De natuur kent geen medelijden ...

Levenswijze

Net zoals bij alle meercellige dieren begint het leven van een lieveheersbeestje als ei. Ieder

ei is omgeven door een eischaal, waarin zich groepjes kleine gaatjes bevinden voor het doorlaten van de benodigde zuurstof. Want zonder zuurstof kan het embryo zich niet ontwikkelen en gaat het onherroepelijk dood. Een bevrucht vrouwtje van het Aziatisch lieveheersbeestje legt haar eitjes in groepjes van zo'n 20 tot 50 stuks, vrijwel altijd op plekkjes, waar zich in de buurt bladluizen bevinden. Ze staan als gele, langgerekte, gladde tonnetjes dicht tegen elkaar aan. Ieder vrouwtje kan wel een paar duizend eitjes tijdens haar korte leven produceren.

Eieren van het aziatisch lieveheersbeestje

Verse pop van het aziatisch lieveheersbeestje

Oudere pop van het aziatisch lieveheersbeestje

Al na ongeveer drie dagen zijn de larven in het ei volledig ontwikkeld. Met behulp van scherpe uitsteeksels op kop en borststuk prikken de larven de eischaal stuk, en zwellen zij op tot de eischaal openscheurt. Nu kruipen de langgerekte, een paar millimeter grote, grijs tot blauwzwarte larven uit het ei. Deze larven van het eerste stadium zijn effen gekleurd en vertonen nog niet de oranje-gele strepen en vlekken van de oudere larven. Precies zoals bij de volgende vier vervellingen blazen de net uit het ei gekropen larven zich op met lucht, voordat het nu nog zachte pantser is verhard en groeien niet meer mogelijk is. Vaak worden de onbevuchte eitjes door de larfjes opgegeten, voordat ze actief op jacht gaan naar geschikte bladluizen.

Bij voldoende voedsel vervellen deze larven na enkele dagen voor de eerste keer. De volgegeten larve, nu in een te krappe huid, hecht zich met de achterkant van het lichaam vast aan de ondergrond, kromt zich, blijft zo een tijdje zitten, voordat de huid bij de kop openscheurt. Met krimp- en strekbewegingen wordt de oude huid naar achteren afgestroopt en blijft op de ondergrond achter. Van een effen gekleurde huid heeft het tweede larvestadium nu een geelwitte tot helder gele zijstreep gekregen. Bij het derde en vierde larvestadium verschijnen helder gele tot oranje rugstrepen en veranderen de knobbels op het lichaam van de eerste twee stadia in sterk vertakte stekels. Tot aan de verpopping duren de larvale stadia onder normale omstandigheden in het totaal tussen de 10 tot 15 dagen.

Net zoals bij de eerdere vervellingen plakt de

larve zich voor de verpopping met de punt van het achterlijf vast aan de ondergrond, kromt zich en blijft een etmaal, soms zelfs meerdere dagen zo zitten. Dan barst de larvehuid open. De huid wordt naar achteren afgestroopt, en vormt een blauwgrijze, opvallend gestekelde rand aan de achterkant van de poppenhuid. Aan deze gestekelde resten kan de pop van het Aziatisch lieveheersbeestje goed worden herkend. Aan de buitenkant van de eerst nog gele pop vallen de aanleg van vleugels en poten op. Het kleurpatroon van de pop verschijnt binnen enkele uren, waarbij de pop naarmate deze ouder wordt steeds donkerder wordt. Door met het lichaam op en neer te slaan, kan de pop zich, ondanks de harde poppenhuid, nog enigszins tegen aanvallers verdedigen.

Na ongeveer vijf dagen breekt de poppenhuid aan de voorkant open en kruipt er een citroengeel gekleurde kever naar buiten. Op de dekschilden is er dan nog geen spoor van vlekken te zien. Pas als de achternvleugels aan de lucht zijn gehard, verschijnen langzaam de vlekken en krijgen de dekschilden hun uiteindelijke kleur. Kevers, die vroeg in het jaar zijn ontpopt, overwinteren niet en sterven na twee tot vijf maanden. De later in het jaar ontpopte kevers zoeken in de herfst een beschutte overwinteringsplaats, waar soms groepen van tientallen exemplaren dicht opeen gepakt kunnen worden gevonden. De kevers, die de winter hebben overleefd, paren vroeg in het voorjaar, leggen eieren, en overlijden al snel er na. Om plaats te maken voor een nieuwe geboortegolf.

Ben Prins
e-mail: ecprins@hetnet.nl

Excursieverlagen

Mooie beleefdag

In de herfstvakantie, tevens beleefweek van het Nationaal Park Weerribben Wieden, organiseerde de vogelgroep in de Twitterhut een vogelkijkmiddag.

Ruim 30 mensen kwamen langs en zij waren net zo enthousiast (of meer) als de natuurgidsen.

Die middag zijn een aantal soorten (en aantallen) gezien, onder andere buizerd, zilvermeeuw, aalscholver, grauwe gans, kolgans, winterkoning, wilde eend, smient, knobbelzwaan, meerkoet, dodaars, fuut, slobbeend, krakeend, blauwe reiger, zilverreiger maar de klapper was toch wel de visarend die 2x vlak voor de Twitterhut een vliegshowtje weggaf qua bidden en duikend naar vis en uiteindelijk met een joekel van een snoekbaars van doorging. De roofvogel had er grote moeite mee om de vis uit het water te halen, onder

toezien oog van een grote groep toeschouwers die op de eerste rang zaten.

Namens de vogelgroep Ingrid ten Berge

Natuurwerkdag

Op een stralende herfstdag, 2 november is onder leiding van de IVN Noordwest Overijssel en terreinbeheerder Staatsbosbeheer op de Woldberg een intensieve klus in het kader van de nationale Natuurwerkdag uitgevoerd. De aftrap was op de parkeerplaats van de Woldberg aan de Bergweg waar de groep vrijwilligers eerst een kort verhaal van IVN-er Niels kreeg over het ontstaan van de Woldberg in de voorlaatste ijstijd. Ook de vorming van de pingo-ruïne, waar de werklus zou gaan plaatsvinden, kwam daarbij aan bod. De pingoruïne op de Woldberg is een zeer nat, moerasachtig gebiedje waar

hoogveen door afstervende plantenresten aangroeit. Veenmos is hier veelvuldig aanwe-

betekende meteen natte voeten krijgen! Ook moest iedereen erg wennen aan het golvende en oneffen terrein, en je evenwicht bewaren ging niet iedereen even goed af. Onder leiding van de boswachters Jacco en Dirk kon daarna begonnen worden met de klus. Er werden allerlei struikjes uit de pingoruïne getrokken en gesnoeid. Boompjes, waaronder ook een paar forse grove dennen, werden omgezaagd.

zig en dit mos is in staat om heel veel water op te nemen. Er zijn maar weinig plekken in Nederland waar nog sprake is van “levend” hoogveen. Dit unieke terrein moest daarom vrijgemaakt worden van opschietend struikgewas en boompjes om te voorkomen dat er uiteindelijk alleen nog maar bos overblijft.

Een groep van totaal 27 enthousiaste mensen, waaronder 15 Junior Rangers van Nationaal Park Weerribben-Wieden, is na een korte werkinstructie het “moeras” ingegaan. Via 2 loopplanken over de ringsloot was het terrein toegankelijk gemaakt. Geen laarzen dragen

Aan het eind van de ochtend moesten alle grotere struiken en boompjes worden verzameld en afgevoerd. Dit werd gedaan met behulp van een groot zeil, die door de mensen als trekpaarden door het terrein werd voortgetrokken. De ultieme uitdaging was het laatste stukje over de loopplanken over de ringsloot. Op hier en daar wat natte voeten en broeken na is de klus goed verlopen.

Een zware klus maar met een prachtig resultaat. Het uitzicht op de pingoruïne is vanaf de wandelroutes weer open geworden.

Froukje de Vries IVN Noordwest Overijssel

Verslag CaDansa Excursies Woldberg (Gidsen: Elizabeth Binsbergen en Gerrit Lammers)

In het weekend van 1, 2 en 3 november was er in Steenwijk een festival van BalFolk dansen. Uit betrouwbare bron heb ik vernomen dat “BalFolk” kan worden gezien als “een modern dansfeest gebaseerd op traditionele muziek en cultuur van een zeer rijke historie”. Zonder deze echtheid te verliezen is balfolk voor jong en oud, koppels en groepen, amateurs en professionals”.

Het dansfeest gaat rond onder de naam “CaDansa” (voor geïnteresseerden: <https://www.cadansa.nl/>).

Gedurende het festival-weekend wordt er natuurlijk veel gedanst, maar de organisatoren bieden ook allerlei workshops aan en dit jaar werden wij (IVN NWO) benaderd om in dat verband een tweetal excursies te organiseren. Omdat het gaat om een internationaal gezelschap werd ons gevraagd of het mogelijk zou zijn om de excursie in de Engelse taal te doen. Zoals bekend gaat IVN NWO niet gauw een uitdaging uit de weg en er werd besloten om een “Woldberg Excursie” te organiseren en ondergetekende zou zoveel mogelijk het Engelse gedeelte voor zijn rekening nemen. Daarnaast

is Elizabeth Binsbergen natuurlijk een doorgewinterde gids, die de Woldberg op haar duimpje kent en zodoende was de keuze voor een duo gidsen snel gemaakt.

Beide excursies werden al snel “volgetekend” en op 1 en 2 november werden Elizabeth en ik blij verrast door een bont gezelschap (respectievelijk 12 en 15 personen uit 5 verschillende landen) aan vrolijke dansers die best bereid waren om naar Elizabeth te luisteren of fanatiek op zoek te gaan naar bodemdiertjes (zie foto).

Bij vertrek van de parkeerplaats waren helaas niet alle aangemelde personen aanwezig, maar dat bleek geen ramp: gedurende de wandeling bleken er “CaDancers” in het bos rond te dwalen die zich alsnog bij ons konden aansluiten, zodat we aan het einde een bijna voltallige groep hadden.

Wij kijken terug op twee geslaagde excursies, waarbij we veel hebben kunnen delen op het

gebied van geschiedenis en ontstaan van de Woldberg, maar ook over diersporen en schimmels en van daaruit veel verwondering en verbazing hebben kunnen bewerkstelligen. Het was ook leuk te merken dat er meerdere deskundigen onder de deelnemers waren, zoals een “vegetatie ecooloog”, een medewerker van “Das en Boom” en ook nog een biologiestudent. Deze mensen hebben elk op hun gebied leuk kunnen bijdragen aan de excursies. Het was dan ook niet echt vreemd dat de geplande duur van de excursie (2 uren) op beide dagen tekort bleek, zelfs ook nadat we na de eerste wat hadden aangepast bleek de tweede toch ook nog uit te lopen.

Voor mij was het wel een beetje spannend omdat dit de eerste “echte” excursie was die ik mocht doen na het behalen van mijn gidsendiploma, mijn vuurdoop dus. Ik heb er wel een goed gevoel aan over gehouden!

Gerrit Lammers

Het gevecht om 'een potje met vet'

Juveniele en adulte spreeuwen wachtend op beurt bij de vetpot

Tekst en fotografie: Philip Friskorn

'Er is een potje met vet, al op de tafel gezet..... Er is een potje, potje, potje vehehet, al op de tafel gezet, dit was het eerste couplet enz. enz.' Wie heeft het niet

gezongen bij de avondvierdaagse of andere wandelevenementen, het ging door tot het bittere einde.

Al twintig jaar broeden in een spreeuwenpot aan de gevel van mijn huis spreeuwen, meestal twee broedsels. Ook in 2024 gebeurde dit

Juvenielen vechten rond de vetpot

Het begon met juveniele exemplaren, nog bruin-grijs, volwassen vogels bemoeiden zich er nauwelijks of niet mee. De tuindeuren open, een luie stoel, de camera op statief voor me en een kop koffie of een drankje naast me..... hoe comfortabel kan natuurfotografie soms zijn! Ruim drie maanden kon ik dit gedrag op deze manier volgen waarbij je de juveniele

weer en na het uitvliegen eind mei en eind juni bleven de jongen in mijn tuin hangen. De vetpot was heel aantrekkelijk voor ze en er werd onderling om gevechten om bij de pot te komen. Gevechten zonder elkaar te verwonden, van zonsopgang tot zonsondergang, onder luid gekrijs. Je kon er de hele dag naar kijken. Vandaar de vergelijking met het liedje over het 'potje met vet', ook dat ging eindeloos door.

Ook de eerste volwassen veren

Vechtende juvenielen

Vechtende juvenielen

spreeuwen langzaam maar zeker hun volwassen verenkleed zag krijgen. Sommigen hebben op een zeker moment het volwassen verenkleed maar nog een bruine kop, geweldig om dit weken te volgen. Het duurde allemaal tot medio oktober, de rust keerde terug in de tuin, het gekrijs verstomde. Ik denk dat ze met soortgenoten in prachtige spreeuwenwolven zijn weggetrokken. Het was weer een geweldige vogelervaring.

De eerste volwassen veren komen

Volwassen verenkleed bijna voltooid

Watersalamanders 2 – de kamsalamander

Kamsalamander man

Tekst en foto's: Ben Prins

In een vorige bijdrage heb ik het over de kleine watersalamander gehad als over een vertegenwoordiger van oerdieren, die in de loop van honderden miljoenen jaren maar weinig zijn veranderd. Je zou bij salamanders bijna kunnen spreken van “levende fossielen”. De licht gekleurde, slanke kleine watersalamander ziet er nog best een beetje “modern” uit, maar z'n familielid de kam- of grote watersalamander heeft door de grovere bouw, de donkere kleuren, de hoge, grof getande rugkam en het grotere formaat nog veel meer weg van een dier uit het verre verleden. In het volgende verhaal wil ik deze soort aan u voorstellen.

De kamsalamander is in ons land een vrij zeldzame, kwetsbare soort, die voornamelijk wordt gevonden op de zandgron-

den. Juist in onze omgeving bevindt zich een kerngebied, waarin de kamsalamander meer voorkomt dan in het gebied eromheen. Deze “hotspot” ligt vooral in zuidwest Drenthe en loopt door tot in de aangrenzende gebieden van noordwest Overijssel en zuidoost Friesland. In het waterrijke laagveengebied ten westen ervan ontbreekt de kamsalamander nagenoeg. Bij het zoeken naar geschikt voortplantingswater is deze soort kritischer dan de kleine watersalamander. Stedelijke omgeving wordt over het algemeen gemeden. De voorkeur gaat uit naar kleinere, wat beschaduwde

Poel met kamsalamanders

Kamsalamander vrouw

vooral bepaald door de temperatuur, en vindt plaats van eind maart tot ver in mei. Onder gunstige omstandigheden kan de trek al eind februari beginnen. De mannen arriveren meestal een week eerder dan de vrouwtjes. Na de voortplanting keren de volwassen kamsalamanders vóór het einde van juli terug naar het land. Ook de meeste jonge, eerstejaars salamanders verlaten

poelen en andere afgesloten wateren in kleinschalig landschap, zonder vissen en met niet al te veel waterplanten. In sloten, kanalen en grotere plassen voelt de kamsalamander zich niet thuis

Kamsalamanders brengen een flink deel van hun leven door op het land, overdag tegen uitdroging weggescholen tussen lage begroeiing of onder blad, hout en stenen, soms met vele exemplaren bij elkaar. Hun huid is korrelig en mat, en vrijwel effen zwartgrijs gekleurd, op de zwart gevlekte oranje buik na. De jacht op dierlijke prooien gebeurt vooral in de avond en nacht, of soms tijdens vochtig weer ook overdag. De meeste kamsalamanders trekken in het voorjaar van het land naar het water. Toch kunnen er ook in de winter regelmatig kamsalamanders in het voortplantingswater worden aangetroffen. De voorjaarstrek wordt

het water voor de herfst aanbreekt.

Bij de terugkeer in het water vervuilen de kamsalamanders hun korrelige huid voor een gladde. De staart krijgt een brede zoom, die vooral bij het mannetje als een hoge brede, getande kam doorloopt tot aan de kop, met een versmalling bij de staartwortel. Kop, flanken, rug, kam en staart zijn overwegend grijszwart met donkerder vlekken, waartegen de feloranje, zwart gevlekte buik sterk afsteekt. In tegenstelling tot het vrouwtje loopt er bij het mannetje over vrijwel de hele lengte van de staart een opvallende, licht gekleurde band. De huidzoom boven langs staart en rug is bij het vrouwtje veel smaller dan bij het mannetje. Onder langs de staart heeft het vrouwtje een smalle oranje zoom, die ook zichtbaar blijft, nadat ze het water heeft verlaten. Bij het mannetje ontbreekt deze oranje staartrand.

Kamsalamanders, links vrouw, rechts man

Kamsalamanders landvorm, samen met pad en weglak schuilend onder houtblok

In het water gaan de mannetjes op zoek naar een vrouwtje. De wijze waarop dit gebeurt, de paringsbalts, is bij alle vier de Nederlandse watersalamanders ongeveer dezelfde. Vindt een mannetje van de kamsalamander een paringsbereid vrouwtje, dan gaat hij voor het vrouwtje staan, met de koppen naar elkaar toe gericht, waarbij hij haar aandacht probeert te trekken door haar met een gekromde staart de helder zilverwitte band te laten zien, die in het midden van zijn brede staart sterk afsteekt tegen het omringende donker grijszwart. Tegelijkertijd wappert hij met de staart een opwindend geurtje in haar richting. Toont het vrouwtje interesse, dan keert het mannetje zich om, loopt voor haar uit, zet een zaadkegeltje af, waar het mannetje zijn

partner overheen leidt. Nadat het vrouwtje het zaad heeft opgenomen, verlaat het mannetje haar om opnieuw te proberen een andere vrouw te verleiden.

Het vrouwtje gaat nu op zoek naar een geschikte plek om haar eitjes af te zetten. Bij voorkeur zal ze de gelatineuze eitjes tussen de blaadjes

Kamsalamander landvorm

van waterplanten vast kleven, die ze voor dat doel met haar achterpoten tot een kommetje heeft samengevouwen. Maar bij gebrek aan waterplanten kunnen de eitjes ook worden vastgehecht tussen takjes of bladresten, die in het water terecht zijn gekomen. Gemiddeld legt een vrouwtje ongeveer 200 honderd eitjes, die alle in hetzelfde voortplantingswater worden afgezet. De grootte van het legsel lijkt voor een deel afhankelijk te zijn van de grootte en voedselrijkdom van de poel. Na de voortplantingsperiode verandert de huid van de kamsalamanders opnieuw van glad naar grofkorrelig, verdwijnt de verbreding van de staart, en worden de kleuren minder opvallend en dof. Volwassen kamsalamanders kunnen in de vrije natuur meer dan tien jaar oud worden.

Net als bij de kleine watersalamander begint het leven van de kamsalamander dus in het water als ei. Na twee tot drie weken kruipt het ongeveer 1 cm lange salamandervisje, met aan

weerskanten van de kop veervormige kieuwen, uit de zachte eischaal. Het heeft dan al, net als bij de andere soorten salamanderlarven, twee dunne voorpootjes. Tijdens de groei verschijnen de achterpootjes, die net als de voorpootjes voorzien zijn van opvallend lange en dunne tenen, typisch voor de larven van de kamsalamander. Na twee tot drie maanden eten van allerlei waterbeestjes zijn de larven volgroeid en verdwijnen de kieuwen. Ze zijn nu vier tot zeven cm lang. De staart verliest zijn brede zoom, de gladde onderwaterhuid verandert in een grofkorrelige huid, die is aangepast aan een leven op het land. De salamandertjes verlaten nu het water en verdwijnen tussen de begroeiing. Na een verblijf van drie jaar buiten het water zijn de salamanders geslachtsrijp, en keren ze voor de voortplanting naar het water terug.

Ben Prins, Uffelte
e-mail: ecprins@hetnel.nl

Cursus wilde planten voor beginners: Wat bloeit daar?

Wil jij in het voorjaar leren welke wilde planten er bloeien? Volg dan de plantencursus voor beginners van Jacomijn Steen en Niels Vlasma.

In 10 lessen van begin april tot begin juli op donderdagavond (6 lessen) en zaterdagmorgen (4 lessen) in en rondom Meppel, leren zij je de basis van het herkennen van wilde

planten en de belangrijkste plantenfamilies. Alleen de eerste les is binnen, de andere lessen zullen natuurlijk buiten plaatsvinden.

De lessenreeks zal worden gegeven in samenwerking met de online basiscursus van FLORON.

Deelnamekosten zijn €50 voor IVN/KNNV leden en €75 voor niet-leden.

Het registreren van je deelname aan de cursus kan via de IVN-website, afdeling Noordwest Overijssel. Hier is ook meer informatie over de lesdata te vinden.

Wil je alvast een plekje reserveren stuur dan een email naar:

plantencursusivnno@gmail.com

Mogen we jou begroeten straks in onze cursus?

Jacomijn en Niels

Hoe kom je in het Opleidingsteam van een Natuurgidsen Opleiding terecht?

Willem-Jan Hoeffnagel

Tja, een goede vraag. Terugkijkend is dat eigenlijk gewoon vanzelf gegaan. Het begon allemaal met een miltje naar de (bestuurs) leden van onze IVN afdeling op 28 maart 2022. Onze secretaris was benaderd door de voorzitter onze aanliggende Afdeling Westerveld. Het verzoek was of wij belangstelling hadden om gezamenlijk een IVN Natuurgidsen Opleiding (NGO) te verzorgen. Deze opleiding zou 1,5 jaar duren en het idee was om in januari 2023 er mee te starten.

Nu had ik in de tachtiger jaren van de vorige eeuw zelf zo'n opleiding gedaan (uiteraard in een volledige andere vorm dan tegenwoordig; maar wist ik veel). En tijdens mijn wonen in Het Gooi verzorgde de IVN Afdeling daar regelmatig Natuurgidsen Opleidingen. Van een afstandje toekijkend (ik was bestuurslid van de lokale KNNV afdeling) constateerde ik dat na zo'n NGO er bij die IVN afdeling een jaloersmakend aantal actieve leden was bijgekomen.

Met dit in het achterhoofd gaf ik aan dat ik mij wel wilde inzetten om zo'n opleiding mede te

organiseren. Maar wel met de voorwaarde dat ik dat niet in mijn uppie zou kunnen doen en derhalve de support van andere bestuursleden en leden nodig zou hebben. Dat werd toegezegd en onze penningmeester bood aan om de financiën via onze IVN rekening te laten lopen. Elizabeth Binsbergen haakte aan en al snel waren nog een paar mensen beschikbaar voor hand- en spandiensten. En via het geruchten circuit hadden we zelfs al snel een aantal mensen die de opleiding wilden gaan volgen. Het geheel kreeg momentum!

Er werd een eerste bijeenkomst op 13 april 2022 georganiseerd om kennis te maken met de collega's van IVN Westerveld. Dat is altijd een interessante exercitie, want dat is een beetje aftasten wat iedereen kan bijdragen en klopt dat een beetje met wat er allemaal moet gebeuren.

Vervolgens traden nog twee enthousiastelingen toe tot het Opleidingsteam dat vanaf dat moment uit zeven personen bestond. En heel positief, niemand is afgehaakt en iedereen heeft zijn "fair share" van de organisatorische zaken gedaan. Daarbuiten zijn door de leden van het Opleidingsteam vele theorieavonden verzorgd en bijbehorende excursies begeleid.

Wat wel al snel bleek was dat voordat de opleiding van start kan gaan er heel veel te regelen is. Wat te denken van (en deze lijst pretendeert bepaald niet volledig te zijn):

- Rooster van theorieavonden en zaterdag-

ochtend excursies. Gelukkig was er al een rooster beschikbaar dat we met aanpassingen goed konden gebruiken.

- Waar worden de theoretische avonden gehouden? De ruimte moest voldoende groot zijn om bijna 40 personen aan te kunnen. Maar moest ook om de twee weken op donderdag avond beschikbaar zijn. En ook nog een beetje centraal liggen, want de cursisten kwamen niet alleen uit de twee organiserende afdelingen maar ook uit omringende afdelingen. Dat werd dus het Dorpshuis in Wilhelminaoord.

- Er moesten mentoren gevonden worden. Op een zeker moment hadden we een lijst van wel 60 belangstellenden. Maar we hadden maar plek voor 30. Hoe dit te realiseren?

- De Infomap voor de cursisten met beschrijvingen van alles wat ingeleverd moest worden aangepast.

- Aangezien je echt niet zo maar een NGO mag organiseren onder de vlag van IVN moest het IVN Cursushuis overtuigd worden van onze inhoudelijke, organisatorische en planmatige kwaliteiten.

- Als rechtgeaarde Excel-spreadsheet-bakker nam ik zelf klussen op mijn bord als het bijhouden van de aanwezigheid, de financiën (samen met onze penningmeester hier) en het schema voor allerlei korte presentaties waarvan elke cursist er vier moest doen.

Zoals gezegd, deden de leden van het team ook nog heel wat inhoudelijke presentaties. Daarbij werd een verdeling voor de vijf blokken gemaakt. Zelf opteerde ik voor de Module Dieren en voor de Module Ecologie en Ecosystemen. Als eigenwijze technicus wilde ik daar natuurlijk op mijn eigen wijze invulling aangeven. Er is trouwens wel een cursus map maar die is mijns inziens erg basaal, zodat ik het nodig vond om mijn presentaties vanaf niets op te bouwen. Dat was eigenlijk heel leuk, want het dwingt je om na te denken over wat je wil presenteren, hoe die informatie op een logische manier op te bouwen en over te brengen. Dat moet dan in een beperkte tijd, terwijl er altijd veel meer te vertellen is dan de tijd toestaat. Zeker als er ook nog interessante vragen uit de zaal komen.

Aangezien je, zelfs op mijn leeftijd, nooit te oud bent om te leren had ik mij voorgenomen om het uiterste te doen om alle sessies bij te wonen. Ook al had ik tijdens zo'n sessie geen inhoudelijke bemoeienis. Behalve dan om met mijn steeds vorderigere presentielijst de binnenkomende cursisten op "aanwezig" te zetten. Dat is behoorlijk goed gelukt. Mede door een beetje schuiven met vakantie en de locatie van die vakantie lukte het zelfs het volledige weekend in juni 2023 bij te wonen. Al met al heeft deze aanpak ook mij veel toegevoegde natuur kennis opgeleverd.

Maar je doet niet alleen extra natuur kennis op. Ook mensen kennis gaat met sprongen omhoog. Want iedereen is verschillend. En het is zeer interessant om te zien hoe cursisten verschillend reageren op wat er op ze af komt en wat ze allemaal over zich uitgestort krijgen. En dat is niet mis! Uitgangssituaties zijn verschillend, persoonlijke omstandigheden zijn verschillend. Ook belangstellingen zijn verschillend. Ben je helemaal gefocuseerd op vogels moet je je ineens met planten bezig houden. Na de eerste paar sessies hoorde ik vaak "dit is te veel", "dit gaat toch nooit lukken", "wie kan dit allemaal onthouden en bevatten", etc. Maar wat een sprong in kennis had iedereen gemaakt toen er begin oktober in kleine groepjes mini-excursies in het Adoptieterrein verzorgd werden!

Tegen het eind van de cursus werden er groepen geformeerd om gezamenlijk aan een Educatief Eindwerkstuk te werken. Als ik dan om een uur of 7 's avond in Wilhelminaoord arriveerde was ik niet de (bijna) eerste, maar zaten er al meerdere groepjes samen om de voortgang en vervolgstappen van het eindwerkstuk door te nemen. Voor mij alleen maar handig, want zo was het eenvoudig om mijn presentielijst bij te werken.

Al met al kijk ik met heel veel voldoening terug op mijn deelname aan deze Natuurgidsen Opleiding. Het is een verrijking van mijn leven geweest. Zeker als we ook nog naar het eindresultaat kijken. Van de 30 cursisten die gestart zijn hebben 25 het diploma ontvangen!

De bosuil, een mysterieuze nachtjager

Grijze bosuil diep in holte van oude boom

Tekst en fotografie: Philip Friskorn

De bosuil (*Strix aluco*) is een van de meest mysterieuze nachtjagers die we kennen. Van de zes in Nederland voorkomende uilen is de bosuil op één na de grootste. Alleen de oehoe is groter. Het aanhoudende toehoethoe van de mannetjes in de nacht maakt veel mensen bang. Het vrouwtje antwoord veelal met een hoog toontje dat bij mij overkomt als *kiwiekkiwiek*. Vroeger dacht men dat het te maken had met naderend onheil.

Onlangs kreeg ik een boek van een goede vriend met de titel 'De uil, een biografie'. Het boek is geschreven door Stephen Moss en naar het Nederlands vertaald door Robbert-Jan Henkes. (Uitgeverij Ambo Anthos 2024, ISBN 9789026368165, 211 pagina's). In het boek worden zeven uilen besproken waarvan er zes in Nederland voorkomen. Omdat het een Engelse uitgave is, wordt ook de sneeuwuil besproken, die in Nederland slechts een dwaalgast is. Ik las het boek vrijwel in één adem uit. Prachtige ervaringen in het veld, heel goed vertaald en 'weetjes' die voor mij nieuw waren.

Kenmerken en leefwijze

De bosuil heeft een gedrongen uiterlijk met een grote kop en zwarte ogen. Ze hebben een lichaamshoogte van bijna 40 cm en een spanwijdte van ongeveer 1 meter. De crèmekleurige buik heeft donkere strepen. Heel bijzonder is de gezichtssluier, deze heeft een beetje de vorm van een acht rond de ogen en een lichte X boven de snavel. Dit is niet altijd goed zichtbaar. Vrouwtjes zijn doorgaans groter dan de mannetjes, zoals dat bij veel roofvogels het geval is. De bosuil kan twee kleuren hebben: grijsbruin en roodbruin, waarbij in Nederland de grijsbruine meer voorkomt dan de roodbruine. In Engeland komt volgens Stephen Moss de roodbruine meer voor dan de grijsbruine. De bosuil heeft geen oorpluimen. In februari-maart, als het nog heel koud kan zijn, zit de bosuil al op de eieren. Afhankelijk van het voedselaanbod leggen ze 1-7 eieren en is het voedselaanbod heel slecht dan wordt er een broedjaar overgeslagen. Bosuilen houden van oude bomen waar nestholtes in te vinden zijn. Bij gebrek aan boomholtes kan ook gekozen worden voor een grote nestkast of oude open schoorstenen in gebouwen. Na een kleine maand broeden komen de uils-

Roodbruine bosuil even een oogje open

Roodbruine bosuil ogen dicht

kuikens uit het ei die veelal na twee weken het nest verlaten. Ze kunnen dan nog niet vliegen en klimmen rond het nest over takken en

stammen. Dit noemen we 'takkelingen'. Nog een maand later kunnen de jongen vliegen. Omdat de broedplek niet bepaald schoon is, stinken de takkelingen vreselijk. Het nest ligt bezaaid met braakballen en resten van binnengebracht voedsel. Behalve muizen bestaat het voedsel van de bosuil ook uit vogels, amfibieën en weekdieren. Ik weet van vogelringers dat ze een hekel hebben aan het ringen van jonge bosuilen en dat niet alleen vanwege de stank, maar ook vanwege de agressieve oude vogels.

Takkeling die minder helder is

Niet ongevaarlijk

Kom je in de buurt van het nest of, nog kwalijker, in de buurt van takkelingen, dan is dat niet zonder gevaar. Een geruisloze aanval van de oude vogels kan plaatsvinden. Met hun scherpe klauwen en snavel kunnen ze je lelijk verwonden. Uit de vogelfotografie is een heel bekend voorval bekend. Dit voorval wordt ook besproken in het boek van Stephen Moss. Eric Hoskins werd geboren in 1909 en ging later

met de toen mogelijke middelen vogels fotograferen. Hij wordt weleens geciteerd als de man die de vogelfotografie heeft uitgevonden. In 1970 verscheen zijn autobiografie 'An Eye for a Bird'. Op 13 mei 1937 was Hoskins bezig bosuilen in hun nest te fotograferen vanuit een houten vlonder in een boom. Je moet je voorstellen dat de fotografische mogelijkheden enorm verschillen van datgene wat tegenwoordig mogelijk is. Perfecte teelentzen waren er niet. Hoskins had even zijn vlonder verlaten en klom terug. Op dat moment voelde hij een zwaar voorwerp op zijn hoofd terechtkomen en een klauw die zich vastzette in zijn linkeroog. Na onderzoek moest zijn linkeroog verwijderd worden na een infectie die mogelijk ook zijn rechteroog zou kunnen aantasten. Hij was pas 27 jaar jong en vol ambities. Hij overwon het verlies van één oog en werd een gevierd vogelfotograaf die zelfs met de toenmalige apparatuur fantastische beelden heeft gemaakt. Hij wordt gezien als de vader van de vogelfotografie. Zijn biografie uit 1970 met de titel 'Een oog voor een vogel' spreekt boekde-

len. Wees dus voorzichtig met het benaderen van takkelingen en pas vooral op met het gebruik van geluid om ze te lokken.

Epiloog

Het is niet altijd eenvoudig om bosuilen te vinden. Als ze overdag rusten doen ze dat veelal in boomholtes waar ze mogelijk ook gebroed hebben. Je loopt er tien keer langs en je hebt de vogel niet gezien. Vaak heb je tips nodig van bevriende vogelaars. Dat overkwam mij ook. De locatie van de rustende bruinrode en grijsbruine bosuil dank ik aan een bevriende vogelaar. De twee foto's van de 'takkelingen' kon ik in 1993, nog in het dia-tijdperk, maken in een bos bij vrienden op de Veluwe. Een stevige hoed op en mijn vriend ruggelings naar mij toe om de boel in de gaten te houden. Foto's gemaakt en snel wegwezen.

Rest er voor mijn serie over uilen in De Koppel alleen nog de oehoe. Ik ga er mee bezig, heb contacten maar tot nu toe geen foto's. Dat wordt dus misschien wel vele Koppels later, maar de aanhouder wint!

Takkeling kijkt helder uit zwarte ogen

Bombyx de la ronce

Foto 1: Veelvraat zet eitjes af op grasspriet

Tekst en foto's: René Manger

Half mei waren we in het gebied van de Tarn in Zuid-Frankrijk. Onze accommodatie was zeer gunstig om met een laken en lamp nachtvinders te inventariseren. Er was in de wijde omtrek vrijwel geen lichtvervuiling. Het nachtvlinderlaken heeft de gehele periode in de tuin gestaan. De weersomstandigheden waren in het begin van ons verblijf niet ideaal, de nachttemperatuur lag vaak rond de 14 graden, maar uiteindelijk vonden we ongeveer 160 nachtvinderssoorten in de tuin. Veel soorten die we daar aantreffen komen ook in Nederland voor, maar bepaalde soorten uit de Zuid-Franse regio zijn de kersen op de taart.

Op één van de eerste nachten van onze vakantie verscheen een vrouwtje Veelvraat (*Macrothylacia rubi*) op het laken. In het Frans heet de soort "Bombyx de la ronce". Letterlijk

Foto 3: Veelvraat ei-afzettend op het laken

Foto 2: Veelvraat zet eitjes af

Foto 4: Eitjes van de Veelvraat op het laken

vertaald “Bommetje van de bramen”. De Franse naam klinkt chiquer dan de Nederlandse en de verbintenis met de waardplant zit mooi in de naam verweven. De Veelvraat komt ook in Nederland voor en is vrij algemeen op de zandgronden.

Na een kortstondig verschijnen van het vrouwtje Veelvraat op het laken verdween ze vrij snel en later zag ik haar een reeks van ongeveer 40 eitjes afzetten op een grasstengel (foto 1 en 2). Na deze actie vervolgde ze het ei-afzetten op het laken (foto 3). Hier werden eitjes in een groep afgezet (foto 4). De volgende dag bleek dat er verspreid over

Foto 5: Uitkruipende rupsen

Veelvraat (*Macrothylacia rubi*) behoort tot de familie van de Spinners. De vrouwtjes kunnen ongeveer 3 cm lang worden. In het voorjaar in één generatie. De mannetjes zijn overdag actief en de vrouwtjes vliegen uitsluitend in de nacht. Als imago eten deze vlinders niet meer en is deze fase puur bedoeld voor de voortplanting. De rups is actief tot in september en overwintert in volgroeid stadium tussen mos en bladeren op de grond. Het verpoppen vindt vlak bij de grond plaats in april.

het laken nog enkele eitjes waren afgezet met een totaal van 84 eitjes. Het is bekend dat de vrouwtjes Veelvraat op licht afkomen en dan meestal spontaan met ei-afzet beginnen.

De eitjes hebben ruim twee weken op het laken gezeten, terwijl overige nachtvlinder inventarisaties plaatsvonden. Er zijn verder geen Veelvraat eitjes meer op het laken afgezet.

Voor de terugreis werd het laken opgerold en ingepakt. Vier dagen later in Nederland bleken

Foto 6: De eischaal wordt opgegeten

Foto 7: Uitgezette Veelvaart rupsen op Braam in juni

Foto 8: Veelvaart rups in oktober

de eitjes aan het uitkomen te zijn. De rupsen kon ik daarna mooi bestuderen. Ze eten zich uit de eischaal (foto 5) en eenmaal uitgekropen eten ze de eierschalen voor een groot deel op (foto 6).

Eerst wilde ik de rupsen opkweken, maar om de dieren een kans in de vrije natuur te geven leek mij een beter idee. Na een dag heb ik de rupsen

op een in de buurt gelegen natuurterrein op een braamplant uitgezet (foto 7).

Vier maanden later in oktober deed ik tijdens een inventarisatie een bijzondere ontdekking. In de omgeving van de plek waar ik in juni de rupsen had uitgezet trof ik op de heide 35 grote rupsen aan over een oppervlakte van ongeveer 1 hectare (foto 8).

Foto 9: Etende Veelvaart rups in oktober

De meeste rupsen (20 ex.) werden op Struikhei (*Calluna vulgaris*) aangetroffen (foto 8). Verder exemplaren op Dophei (*Erica tetralix*) (foto 9), drie exemplaren op Pijpenstrootje (*Molinia caerulea*) en eentje op kale grond.

Het terrein heb ik enkele decennia geïnventariseerd en soms kwam ik een rups van de Veelvaart tegen. In het Landelijk databestand zijn slechts enkele waarnemingen van de Veelvaart op deze plek bekend.

Gezien het hoge aantal rupsen op een relatief klein oppervlak, vlak bij de plek van uitzet, moeten deze wel van Franse afkomst zijn.

www.nachtvlinders.mangereco.nl

De IVN afdeling Noordwest Overijssel gaat in 2025 in Steenwijkerland een soortenjaar organiseren, ook wel een BioBlitz genoemd. We doen dit in samenwerking met de gemeente, die recent de concept visie "Visie Groen en Biodiversiteit Steenwijkerland" aan haar inwoners heeft voorgelegd.

De natuur verwondert en dan is het mooi om er achter te komen wat je ziet. Waarneming.nl en Obsidentify bieden daarvoor up-to-date softwaretechnieken aan. Dit geeft de mogelijkheid aan iedereen, van beginners tot experts om mee te doen en zich te laten inspireren over de natuur. Terwijl wij allemaal leren over de soorten, geven we de gemeente Steenwijkerland een completer beeld van de soortenrijkdom in onze eigen omgeving. De verzamelde gegevens kunnen vervolgens voor diverse doeleinden worden gebruikt, bijvoorbeeld de knelpunten in onze kennis of wetenschappelijk onderzoek.

Bij verschillende soorten groepen werkt de herkenningsoftware heel goed, voor enkele andere soorten categorieën is veldwerk en thuis evaluatie (met bijvoorbeeld een microscoop) de methode die het beste werkt. We vragen jullie komend jaar allemaal zoveel mogelijk je waarnemingen te registreren via ofwel de website waarneming.nl of via de telefoon app Obsidentify. Ga je hiervoor op pad, kun je een beginner meenemen om de handvatten te geven over de soortenherkenning?

Op waarneming.nl is een Bioblitz aangemaakt: <https://waarneming.nl/bioblitz/16284/soortenjaar-2025x2-steenwijkerland/>. Hiermee worden alle registraties op de website of via de app, in het aangegeven gebied (de gemeente Steenwijkerland) tijdens een bepaalde periode, gegroepeerd. Deze werkwijze is dit jaar al uitgetoetst,

2025 Bioblitz soortenjaar Steenwijkerland

de proef Bioblitz van 2024 is terug te vinden middels deze link: <https://waarneming.nl/bioblitz/13328/nw-overijssel-2024-soorten-zomertijd/>. Het resultaat is dat in ons gebied 3597 verschillende soorten zijn waargenomen door 2580 waarnemers d.m.v. 81812 ingevoerde waarnemingen (per 05 november 2024, latere registraties maken deze getallen groter). Kijkende naar deze proef en de data van voorgaande jaren, denken wij dat het soortenaantal voor 2025 x 2 = 4050 soorten een haalbaar doel is om gezamenlijk te bereiken of te overtreffen.

We gaan een aantal keer een inventarisatie-activiteit in 2025 organiseren. Wil je ook een bijdrage leveren, door mee te doen met een inventarisatie-activiteit of zelf iets organiseren? Laat het ons weten en stuur een mail naar ivnbioblitzswl@gmail.com. Ideeën en suggesties zijn ook zeer welkom!

Via de IVN Nieuwsbrief, IVN-website en de Koppel informeren wij jullie regelmatig over het vervolg van dit initiatief.

De projectgroep "Soortenjaar 2025x2 Steenwijkerland", Froukje, Niels, Willem-Jan

Excursies en Lezingen

15 januari 2025 om 20.00u in De Zuidwester, Gasthuislaan 84, Steenwijk Broedvogels en wintergasten van de Engbertsdijkvenen

Op 15 januari is Peter van den Akker onze gast en hij neemt ons mee naar de Engbertsdijkvenen. Samen met circa 15 collega's telt hij in dit hoogveenreservaat al jaren de broedvogels en wintergasten. Deze monitoring is begonnen in de jaren '80 van de vorige eeuw, waardoor er veel inzicht is ontstaan in de ups en downs van veel soorten. Daarnaast is aanvullend informatie verzameld van het dieet van de blauwe kiekendief en klapekster. Wilt u ook meer weten over de herkenning van het gebit van de waterspitsmuis of over de dekveren van de houtsnip, dan moet u deze avond zeker bezoeken.

De lezing is voor leden van KNNV en IVN gratis, van andere belangstellenden wordt een bijdrage van € 2,- gevraagd.

19 februari 2025 om 20.00u in De Zuidwester, Gasthuislaan 84, Steenwijk Algemene ledenvergadering van de KNNV-afdeling

Na de pauze zal Niels Vlasma een toelichting geven op het project Bioblitz Steenwijkerland 2025 en zal hij duidelijk maken op welke wijze elk lid een bijdrage aan dit project kan leveren. Voor meer informatie zie het artikel over dit onderwerp elders in deze Koppel.

19 maart 2025 om 20.00u in De Zuidwester, Gasthuislaan 84, Steenwijk Wat weten we van de wulp, de reus onder de weidevogels?

Onze spreker van deze avond, Gerrit Gerritsen, inventariseerde (in dienst van de provincie Overijssel) in 1982-84 broedvogels in de gemeente Staphorst. Met maar liefst 420 paren wulpen bleek Staphorst een Europees bolwerk te zijn. Is dat nog zo? In zijn vrije tijd is hij tot op heden de Staphorster wulpen blijven volgen. Door het kleurringen van kuikens is veel bekend

geworden over plaatstrouw, leeftijd en overwinteringsgebieden. En keren de jongen terug naar Staphorst als ze volwassen zijn? Gerrit doet ook een oproep hem te helpen bij zijn onderzoek.

De lezing is voor leden van KNNV en IVN gratis, van andere belangstellenden wordt een bijdrage van € 2,- gevraagd.

Nieuwjaarsbijeenkomst KNNV en IVN

Wanneer: 18 januari 2025

Dit jaar wordt de bijeenkomst georganiseerd door de KNNV afdeling. Meestal bestaat de bijeenkomst uit een wandeling en een borrel. Over plaats en tijd volgt nog nader bericht.

Gidsenoverleg

Wanneer: 15 februari 2025

Dit overleg is bedoeld voor alle gidsen, zowel ervaren en/of actieve gidsen. Maar ook voor minder ervaren gidsen en gidsen die nog geen excursies in de planning hebben staan. Uitnodigingen volgen per e-mail.

Algemene Leden Vergadering IVN

Wanneer: 10 maart 2025

Waar: Hoogthij Steenwijkerwold, Oldemarktseweg 117, 8341 SC Steenwijkerwold

Start vergadering: 19:30 uur

Afsluitende borrel: rond 21:30 uur

Agenda en jaarstukken volgen per e-mail. Buiten het officiële deel wordt er meer uitleg gegeven over de BioBlitz. En we hebben een goede spreker gevonden in Maud Hazelzet die ons gaat vertellen over zoogdieren.

**KNNV Koninklijke Nederlandse
Natuurhistorische Vereniging,
vereniging voor veldbiologie**

KNNV Afdelingsbestuur
Postbus 171
8330 AD Steenwijk
Bankrek.nr: NL95INGB0001027674 t.n.v. KNNV,
afd. De Noordwesthoek Steenwijk.

Voorzitter

Ronald van Vlijmen
0521 515772
voorzitter@noordwesthoek.knnv.nl

Secretaris

Sjoerd Osinga,
06 36037311
secretaris@noordwesthoek.knnv.nl

Penningmeester en ledenadministratie

Candida van Wirdum,
06 51552846
penningmeester@noordwesthoek.knnv.nl

Bestuurslid

Emile de Leeuw,
0653643469
webmaster@noordwesthoek.knnv.nl

Bestuurslid

Vacature

Waarnemingen

Ton Bode,
0521 512074
ton.bode@planet.nl

**IVN Vereniging
voor natuureducatie en
duurzaamheid**

IVN Afdelingsbestuur
Postadres Pr. Beatrixplantsoen 20
7941 EW Meppel
Bankrek.nr: NL45INGB0000342784 t.n.v. IVN
afd. Noordwest Overijssel Steenwijk

Voorzitter

Aafje Maris
0629626083
aafjemaris@casema.nl

Secretaris en ledenadministratie

Harmien Starre
0641527600
h.starre@kpnmail.nl

Penningmeester

Willem-Jan Hoeffnagel
0521 857735
Willem-jan@hoeffnagel-photography.nl

Bestuurslid

Ingrid Even
tel. 0624779425
ingrideven@hotmail.nl

Bestuurslid

Vacature

Werkgroepen KNNV en IVN

KNNV

Weidevogelbescherming Obe Brandsma

0653763238

obehyltje@live.nl

Plantenwerkgroep Candida van Wirdum, 06

51552846

candida@jolicoeur.nl

Insectenwerkgroep Arjen Lensen

06-29077923

arjen.nat@gmail.com.

Geologiewerkgroep Wim Brussee

0521 516373

krebberbrussee@hetnet.nl

Werkgroep Wolterholten Rene Bons

0521-517617

rene.bons@versatel.nl

Lezingen

Vacature

Waarnemer: Ton Bode

ton.bode@planet.nl

Excursies

Vacature

Natuur en milieuplatform Henk Plat

0561 452117

henk.plat@planet.nl

Websitebeheer Emile de Leeuw

0653 643469

webmaster@noordwesthoek.knnv.nl

Website: www.knnv.nl/noordwesthoek

De Contributie en lidmaatschap

KNNV-leden € 39,50

Huisgenoten van KNNV-leden € 22,50

KNNV-jeugdleden (leeftijd 30 jaar of jonger)

NWH-leden € 22,00

NWH-huisgenootleden € 20,00

(nieuwe NWH(-huisgenootleden) niet meer mogelijk)

De contributie wordt automatisch geïnd c.q. moet vóór 1 maart ontvangen zijn.

Opzegging schriftelijk vóór 1 november bij de ledenadministratie.

IVN

Excursies en gidsen

Aafje Maris

aafjemaris@casema.nl

Aanvraag excursies en gidsen:

Roely Luyten

het Eenspan 6, 8332 JG Steenwijk

r.luyten@home.nl

Vogels

Albert Steenbergen

0521 513547

albsteenbergen@hotmail.com

PR

Vacature

Natuurkoffers

Vacature

Werkgroep Jeugdnatuurclub

De Weerribben

Vacature

Websitebeheer

Willem-Jan Hoeffnagel

0521 857735

webmaster.noordwest-overijssel@ivn.nl

Schetsen in de natuur

Rietje Veltkamp

0618675444

info@rietjeveltvaart.nl

ivn.nwo.web@gmail.com

Website: www.ivn.nl/afdeling/noordwest-overijssel

Contributie IVN € 25,00 per jaar

Leden ontvangen het blad "Koppel" en "Mens en Natuur", tijdschrift van het landelijk IVN

Donateur kan iedereen worden, die geen werkend lid kan of wil zijn, maar wel het verenigingswerk wil steunen: bijdrage € 25,00 incl. "Koppel". Huisgenoten van leden betalen € 5,00.

Beëindiging van het lidmaatschap IVN Noordwest Overijssel: via schriftelijke opzegging bij de ledenadministratie.

PostNL
Port Betaald
Port Payé
Pays-Bas

Retouradres: postbus 171 - 8330 AD Steenwijk

Veelvraat vrouwtje (Macrothylacia rubi). De volgende ochtend nog op het laken. Foto: René Manger

ivn natuur
educatie
Noordwest-Overijssel

IVN Vereniging voor natuureducatie en
duurzaamheid afdeling Noordwest-Overijssel

KNNV
vereniging
voor veldbiologie

KNNV
vereniging voor
veldbiologie
De Noordwesthoek